

Synpunkter: Kompletterande Samråd Vätternvatten

Bakgrund

Vätternvatten AB planerar att distribuera råvatten från Vättern till kommuner i Örebro län. Förslaget innebär ett nytt intag i norra Vättern på stort djup. Därifrån ska råvatten från Vättern via en bergtunnel försörja Örebro, Hallsberg, Kumla och Lekeberg med dricksvatten. Alla fyra kommuner ligger utanför Vätterns avrinningsområde och vattnet avses inte återföras till Vättern.

Samråd hölls under 2024 och Vätternvårdsförbundet lämnade synpunkter i ett yttrande daterat 2024-09-27 (se bilaga).

Den planerade verksamheten har justerats sedan dess. Vätternvårdsförbundet har getts möjlighet att lämna synpunkter på det kompletterande samrådsunderlaget.

Synpunkter

Vätternvårdsförbundet vill anföra följande synpunkter:

VATTENUTTAG (AVSNITT 2.1)

Råvatten från Vättern till vattenförsörjning i Örebro län skulle enligt underlaget inte föras tillbaka till Vättern, det vill säga vattenmängden lämnar Vätterns avrinningsområde.

Ansökan på råvattenuttag har ändrats till 1,2 m³/s från 1,5 m³/s i tidigare samrådsunderlaget. Dessutom specificeras att uttaget planeras att uppgå till 0,6 m³/s vid driftsättning på 2030-talet och ökas successivt.

Det är positivt med ett förtydligande gällande vattenuttag i ett kortare tidsperspektiv. Förbundet hänvisar till tidigare yttrande.

BYGGANDE I VATTEN/NATURA2000 (AVSNITT 3)

I princip hela Vättern är utpekad som Natura2000-område. Vid utpekande av områdenas utbredning undantogs dock vissa strandnära områden (0-300 m) av praktiska skäl. Revidering av gränsen av Natura2000-områden till att

omfatta hela sjöytan har diskuterats och finns som åtgärdsförslag i Bevarandeplanen för Vättern¹.

Av underlaget framgår ”Inga arbeten planeras [...] på sjöbotten i Natura 2000-området Vättern norra. Sjöledningarna förläggs på ett avstånd till Natura 2000-området så att ingen risk för grumling eller annan störning uppstår för Natura 2000-området.”

Många av de värden som ska bevaras finns i de grunda områdena – som vattenvegetation, habitat för arterna stensimpa och nissöga (bilaga II-arter i art- och habitatdirektivet) och lekplatser för röding (bilaga V-art i art- och habitatdirektivet).

Även om inga arbeten planeras inom gränsen för Natura2000-området bör därför verksamhetens påverkan på utanförliggande områden minimeras – både långsiktig och under arbetstiden. I miljökonsekvensbeskrivningen bör den möjliga påverkan på bevarandevärden samt skyddsåtgärder och eventuella kompensationsåtgärder redovisas (till exempel återställningsarbeten, punkt 3.2.6).

Förbundet hänvisar även till tidigare yttrande.

Friederike Ermold
Sakkunnig vatten
Vätternvårdsförbundet

Bilaga

Vätternvårdsförbundets yttrande i samrådet, daterat 2024-09-27

¹ Lindell, M. 2018. Bevarandeplan Natura 2000 Vättern. Vätternvårdsförbundets rapport 129.

Synpunkter: Samråd Vätternvatten

Bakgrund

Vätternvatten AB planerar att distribuera råvatten från Vättern till kommuner i Örebro län. Förslaget innebär ett nytt intag i norra Vättern på stort djup. Därifrån ska råvatten från Vättern via en bergtunnel försörja Örebro, Hallsberg, Kumla och Lekeberg med dricksvatten. Alla fyra kommuner ligger utanför Vätterns avrinningsområde och vattnet avses inte återföras till Vättern.

Vätternvårdsförbundet har getts möjlighet att lämna synpunkter på samrådsunderlaget.

Vättern, Sveriges andra största sjö, hyser stora naturvärden och är utpekad som Natura2000-område samt nationellt särskilt värdefullt vatten för fiske och natur. Idag dricker närmare 300 000 människor Vätternvatten (och ytterligare 140 000 indirekt¹) och hela Vättern är vattenskyddsområde. Tre anläggningar i sjön har pekats ut som riksintresse för dricksvattenförsörjning. Hela Vättern är även riksintresse för naturvård, rörligt friluftsliv och yrkesfiske.

Synpunkter

Vätternvårdsförbundet vill anföra följande synpunkter:

VATTENVÅRDSPLAN FÖR VÄTTERN

I Vattenvårdsplanen för Vättern sätts ett delmål rörande Vättern som råvattentäkt: ”Vätterns vatten utgör en viktig dricksvattenresurs med god kvalitet [2].” I den pågående revideringen av vattenvårdsplanen föreslås en precisering av målet: ”Vättern fortsätter utgöra dricksvattenresurs av hög kvantitet och kvalitet som är skyddad och nyttjas hållbart.”

VATTENTILLGÅNG (AVSNITT 4.5)

Vättern har en stor volym men ett – för sin storlek – litet tillrinningsområde. Mängden vatten som tillförs årligen är begränsad och medför att

¹ Inräknad kommuner med råvattenuttag från Motala ström [1]

omsättningstiden är lång: ungefär 60 år. Endast 1 till 2% av vattenvolymen ersätts per år.

Vattenståndet i Vättern har legat över normal sedan hösten 2023, med en (nästan) rekordhög nivå under våren 2024. Detta föregicks dock av en flerårig period med låg vattennivå sedan sommaren 2016. Flödet i Motala ström har sedan 2016 varit betydligt lägre än MQ (38,5 m³/s enligt underlaget), med endast 26 m³/s (medel 2016-2023; 30 m³/s till och med augusti 2024) [3].

Med den pågående klimatförändringen prognostiseras Vätterns vattenstånd (2021-2050) ligga 6 cm under medelnivån (1960-1990), skillnaden ökar till upp emot 19 cm mot slutet av seklet [4].

En redovisning av projektets påverkan på Vätterns vattenstånd och vattenflöde i Motala ström bör ta hänsyn till förväntade effekter av klimatförändringen.

Vätterns största tillflöden är Forsviksån och Huskvarnaån (Avsnitt 4.5.1).

VATTENUTTAG (AVSNITT 6.2)

Råvatten från Vättern till vattenförsörjning i Örebro län skulle enligt underlaget inte föras tillbaka till Vättern, det vill säga vattenmängden lämnar Vätterns avrinningsområde.

I underlaget anges att ansökt bortledning av vatten uppgår till 1,5 m³/s, men att uttaget ”*under överskådlig tid*” kommer vara ”*betydligt lägre*.” Verksamhetsutövaren bör specificera hur stort råvattenuttag förväntas vara i ett kort och medellångt perspektiv.

Det planerade vattenuttaget ”*förutsätts kompenseras med motsvarande minskad tappning i Motala ström*.” Att Vätterns vattenstånd inte påverkas av vattenuttaget är av största vikt och kommer vara avgörande för projektet. Hur och att tappningen i Motala ström kommer ändras bör ingå i miljökonsekvensbeskrivningen.

För att säkerställa en hållbar vattenanvändning bör förluster av råvatten ”på vägen” och andelen odebiterade vatten minimeras.

VATTENKVALITET (AVSNITT 4.3)

Vätternvårdsförbundet instämmer i sökandens bedömning att Vättern ”*har en mycket god vattenkvalitet som lämpar sig väl till dricksvattenproduktion*.”

Miljökonsekvensbeskrivningen bör innehålla en beskrivning av (rå)vattenkvaliteten jämförd med gräns- och/eller riktvärden.

NATURMILJÖ

Natura2000 (avsnitt 4.1)

I underlaget används Bevarandeplanen för Vättern från 2018 [5] som referens. Bedömningar av bevarandestatus har reviderats och i flera fall ändrats sedan dess. Det är viktigt att i miljökonsekvensbeskrivningen utgå från de senaste bedömningarna.

Fåglar: Den senaste bedömningen för silvertärnan är nu ”ej gynnsam” och ”stabil” [6]. En ny bedömning för alla arter under perioden 2022-2024 publiceras 2025.

Fiskar: Uppgifter om stensimpa och nissöga saknas helt i underlaget. Dessa arter är ”art-arter” enligt bilaga II i art- och habitatdirektivet. Bedömningar av bevarandestatus för alla sju fiskarter är baserade på beståndsbedömningar i SLUs Fiskbarometer [7] och expertbedömningar [sammanställd i 8, 9].

Röding (avsnitt 4.2 och 6.2)

Vid området där de sjöbottenförlagda intagsledningarna och utslagsplatsen av mikrotunnelborningen föreslås placeras finns ett flertal kända lekplatser för röding. Hänsyn behöver tas för att minimera påverkan på dessa områden både långsiktig och under arbetstiden.

I miljökonsekvensbeskrivningen bör den möjliga påverkan på röding, skyddsåtgärder (till exempel siltgardiner och val av arbetstid) och eventuella kompensationsåtgärder redovisas.

Rödingens latinska artnamn är sedan några år *Salvelinus alpinus* [10].

ÖVRIGT

Vätternvatten avser leda bort vatten till kommuner utanför Vätterns avrinningsområde. Verksamhetsutövaren bör undersöka möjligheten till kompensationsåtgärder som ger nytta för Vätterns ekosystem och ekosystemtjänster. Exempel på sådana åtgärder som förekommer idag (i andra sammanhang) är fiskeavgiftsmedel, miljöfonder eller bygdemedel.

Friederike Ermold
Sakkunnig vatten
Vätternvårdsförbundet

Referenser

- [1] Bratt, A. och Keljalic, I. 2014. Regional Vattenförsörjningsplan Östergötlands län. Länsstyrelsen i Östergötlands län
- [2] Lindell, M. 2015. Uppföljning av vattenvårdsplan samt revidering för 2020. Vätternvårdsförbundets rapport 122.
- [3] Data från SMHI: <https://vattenweb.smhi.se/station/>
- [4] Eklund, A. et al. 2018. Vattennivåer, tappningar, vattentemperaturer och is i Vättern. Beräkningar för dagens och framtidens klimatförhållanden. SMHI, Klimat 42.
- [5] Lindell, M. 2018. Bevarandeplan Natura 2000 Vättern. Vätternvårdsförbundets rapport 129.
- [6] Gezelius, L. 2022. Sjöfåglar på fågelskär 2021. Årsskrift 2022. Vätternvårdsförbundet rapport 154.
- [7] Fiskbarometer, SLU <https://fiskbarometern.se/rapport/2023>
- [8] In prep. Förvaltningsplan fisk och fiske Vättern. Remissversion 2024
- [9] In prep. Vattenvårdsplan för Vättern. Remissversion 2025
- [10] Artfakta Röding (sydsvensk bestånd)
<https://artfakta.se/taxa/100128/information>